

NOTARITE KODA

Lp hr Indrek Niklus
Eraõiguse talituse juhataja
Justiitsministeerium
info@just.ee
(saadetud e-posti teel)

Teie: 02.06.2014 nr 7-7/14-4763
Meie: 04.07.2014 nr 4-1/131-1

Ettepanekud ühinguõiguse kodifitseerimise ettevalmistamiseks

Täname Teid võimaluse eest avaldada arvamust ühinguõiguse kodifitseerimise kohta. Arvestades äriseadustiku ja teiste ühinguõigust reguleerivate õigusaktide sagedast muutmist leiame, et ühinguõigust reguleerivate õigusaktide terviklik läbivaatamine ning kodifitseerimine on vajalik.

1. Eesti ühinguõiguslikku regulatsiooni tuleks muuta senisest süstemaatilisemaks ja õigusselgemaks ning ühtlustada tuleks ka seaduses kasutatavat terminoloogiat ja üldiseid põhimõtteid. Teeme ettepaneku kaaluda ühinguõiguse kodifitseerimist sellisel kujul, et koondatakse kokku teatud üldised põhimõtted, millest tuleb kinni pidada ja mis on ühesugused olenemata ühingu liigist (sh tulundusühistud). Sellist lähenemist toetab asjaolu, et kehtivates seadustes on üleliia palju viiteid teistele seadustele, kuid samas on sätteid, mis on dubleeritud. See omakorda raskendab kehtiva korra arusaadavust.

Muuhulgas võiks kaaluda äriühingute, MTÜ-de jt ühingutele kehtestatud mõningate ebaoluliste nüansside ühtlustamist. Siinkohal võiks välja tuua järgmised aspektid:

- a. Juhatuse liikmete volituste tähtaeg erinevates ühingutes.
- b. Koosolekute kokkukutsumise reeglid erinevates ühingutes (nt tähtajad ja teavitamise kord).
- c. Juhatuse muutmise avalduste esitamine kõigi ühingute puhul. Näiteks MTÜ, sh korteriühistu puhul peab uue juhatuse liikme registrisse kandmise avaldusel juhatuse liige küll kinnitama, et tal on õigus olla juhatuse liige (nagu ka äriseadustikus), kuid avaldust ei pea allkirjastama olemasolev, juba registrisse kantud juhatuse liige. Äriühingute puhul loodi ranged reeglid, et vältida

ühingute nõ „ülevõtmist“. MTÜ-de puhul aga mitte, kuigi ka neil, eriti korteriühistutel võib olla arvestatavat vara, mis on liikmetele väga oluline.

- d. Samuti sätestab MTÜS, et koosolekul osalemiseks antud volikiri peab olema kirjalik, st näiteks ei saa aktsepteerida korteriühistute puhul e-posti teel saadetud volitusi kirjalikult taasesitatavas vormis. Kui korteriomaniku meiliaadress on teada ja ta pidevalt suhtleb ühistuga selle kaudu, siis omavahelistes suhetes ühistu seda aktsepteerib. Praktikast tekitab kirjalik vorminõue küsitavusi, kuna mõni kohtunikuabi nõuab protokollilise juurde kõiki vormikohaseid volikirju enne äriregistrisse kande tegemist ja mõni eeldab, et koosoleku juhataja vastutab selle eest ning ei soovi ühegi volikirja lisamist protokollile ning sellisel juhul piisaks ka e-posti teel edastatud volikirjast.

Sellisel viisil kehtestatud erinevad nõuded nn piasjades tekitavad segadust kõikidele asjaosalistele ning tekitavad käibes osalejates küsimusi, miks ühe ühingu liigi puhul kehtivad ühed ja teise puhul teised nõuded.

2. Üheks probleemiks ühingu reorganiseerimisel ja lõpetamisel võiks pidada seda, et ühinguid reaalselt ei likvideerita, vaid kustutatakse registrist muudel põhjustel, nt kui ei esita majandusaasta aruannet. Kuna lõpetamise protsess on väikeste ühingu jaoks liialt keeruline (ja seotud ka kuludega), siis on tegevuse lõpetamisel sageli mõislikum jääda passiivseks ja oodata rahulikult, kuni registripidaja ühingu ära kustutab. Olukorra muudab keeruliseks, kui äriregistrist kustutatakse ka need äriühingud, kes omavad registritesse kantud vara. Ühingu sundlõpetamise menetlusele eelnevalt peaks registripidaja muu hulgas olema kohustatud kontrollima kas ühingu mille suhtes menetlust algatada soovitakse on poolelioleva kohtuvaidluse osapooliks (sh nt võlausaldajana mõnes saneerimismenetluses) või kas ta osaleb mõnes täite- või pankrotimenetluses. Lisaks sellele tasuks mõelda võimalusele, et teated edastatakse äriühingule ka läbi portaali ning teade loetakse kättesaaduks portaali sisenemisega.

Notarite Koda on ka varasemalt juhtinud tähelepanu äriühingu sundlõpetamisega kaasnevatele probleemidele (vt Notarite Koja 10.01.2013 kiri nr 4-1/10 Justiitsministeeriumile) seoses sellega, et sundlikvideerimise käigus kustutatakse registrist ühingud, kes on osapooliks pooleliolevas kohtu- või täitemenetluses või kellele kuulub registrisse kantud vara ning probleemidele, mis kaasnevad sellega, et äriregister edastab äriühingu sundlõpetamise teate ainult juhatuse liikmetele.

Väljavõte Notarite Koja kirjast:

„3.6. Praktikast on esinenud olukordi, kus on sundlikvideerimise käigus kustutatud registrist sellised äriühingud, kes on osapooliks pooleliolevas kohtu- või täitemenetluses või kellele kuulub vara, sh registrisse kantud vara. Äriühingu kustutamisega registrist ei tohiks sellised küsimused jääda lahenduseta. Ka füüsilise isiku surma korral või juriidilise isiku ühinemise või jagunemise korral on seaduses selgelt reguleeritud vara üleminek õigusjärglastele ning selline põhimõte tuleks sätestada ka äriühingu sundlõpetamisele. Üks võimalus selliste olukordade lahendamiseks oleks, et ka sundlõpetamise puhul läheb äriühingu kustutamisega registrist vara üle selle osanikele või aktsionäridele.

3.7. Praktikast edastab äriregister äriühingu sundlõpetamise kohta teate selle juhatuse liikmetele. Arvestades, et kustutamise kandega läheb äriühingu vara üle osanikele ja

aktsionäridele, kes hakkavad vastutama kõikide äriühingute kohustuste eest, peaks olema tagatud, et sellisest õiguslikust tagajärjest teavitatakse osanike ja aktsionäre juba enne äriühingu sundlõpetamist. Seetõttu peaks sellise regulatsiooni puhul sätestama äriregistrile lisaks juhatuse liikmete teavitamise kohustusele ka osanike teavitamise kohustuse. Kui aktsionäride kontaktandmed on kättesaadavad EVK aktsionäride nimekirjast, siis oleks osäühingute puhul võimalik osanike kohta andmete kättesaadavus läbi selle, et äriregistris juba täna peetavale osanike nimekirjale antakse õiguslik staatus.“

3. Uuendamist vajavad kehtivad kapitali kaitse süsteemid. Kuna osäühingu miinimumkapital on ainult 2500 eurot, ei ole selle summaga sageli võimalik teha ühingu tegevuse alustamiseks olulisi investeeringuid ning ühingul tuleb kapitali saamiseks võtta laenu kas kolmandalt isikult või osanikult. Sageli annavad laenu ühingu osanikud ja laenu tagasimaksmiseks kulub aega kuni ühing toimib piisavalt hästi ja on võimeline laenu tagastama. Kui aga ühingul vara ei ole, siis tekib probleem netovara kriteeriumi täitmisega (ÄS § 176) - kohutusi on rohkem kui vara ja netovara on nõ miinuses.

Ühe lahendusena pakub äriseadustik sellistel puhkudel ühingu lõpetamist, st ühingu tegevus lõpetatakse enne, kui see ob korralikult alatagi saanud. Samas ei ole ükski lahendustest praktikas sobilik, kuid juhul, kui ühing ei vii netovara seadusega vastavusse, võib selle § 203 alusel sundlõpetada. Kuna äriregister kontrollib seda majandusaasta aruande alusel, siis tehakse ühingule selle kohta majandusaasta aruande esitamisel ettekirjutus koos sundlõpetamise hoiatusega. Registriosakondade praktika on siin erinev: Tartu maakohtu registriosakond seda teadaolevalt esimestel tegutsemisaastatel ei tee, kuid Harju registriosakond teeb mõned aastad järjest ettekirjutusi ja kui ikka netovara vastavusse ei viida, siis esitab kohtusse avalduse ühingu sundlõpetamiseks.

4. Üle tuleks vaadata sisse makseta osäühingu instituut, mis on leidnud küll laialdast kasutust, kuid praktikas tekitab segadust.
 - a. Selle võimaluse loomisel toodi põhjenduseks, et igaüks saaks asutada ühingu ning alles pärast seda kui ühingu toimib ja on kasumlik on osanikul nõ võimalik sellest tasu saada ja kapital sisse maksta. Praktikas on kapitali hilisem sisse maksmine segane osanike jaoks ja seda tuleks põhjalikumalt reguleerida. Levinud on eksiarvamus, et kapitali sisse makseks loetakse seda, kui ühingu kontole on tekkinud 2500 eurot. Kuna realselt toimiv ühing ei tohi enne kapitali sisse maksmist dividende maksta ega muid väljamakseid teha, siis jääb osanikule vähe võimalusi toimiva ühingu arvel tasu saada ja kapital sisse maksta. Teiseks segaduse allikas on see, et osanik teeb lihtsalt ülekande ühingu pangakontole või sisestab raha sisse makse automaadist ning arvab, et sellest piisab kapitali sisse maksmiseks, kuid asutamisega sarnast panga tõendit tal ei ole.
 - b. Arusaamatuks jääb põhimõte, mille kohaselt sisse makseta osäühingut võib asutada ainult füüsiline isik, sest juriidilisele isikule on lubatud sisse makseta osäühingu osanikuks saamine muul viisil (nt võõrandamise ja ühinemise teel). Lisaks on praktikas ilmnenu, et keelule vaatamata on äriregistrisse tehtud kanded osäühingu asutamise kohta ka siis, kui asutajaks on juriidiline isik.

- c. Praktikas on ilmnunud, et digitaalselt asutatud osaiühingute puhul ei ole asutamisel aru saadud sissemakse tasumata jätmise tagajärjedest ning äriseadustiku § 140 lg 3 sisust. Üheselt ei ole selge, kas sissemakseta osaiühingu osa võõrandamisel läheb üle omandajale kohustus osa eest tasuda. Äriseadustikus sellekohased sätted puuduvad ning võlaõigusseaduse § 175 lg 1 ja 2 sätestab, et kolmas isik võib võlausaldajaga sõlmitud lepingu alusel üle võtta võlgniku kohustuse nii, et kolmas isik astub senise võlgniku asemele. Kolmas isik võib võlgniku kohustuse üle võtta ka võlgnikuga sõlmitud lepingu alusel, kuid kohustus läheb üle üksnes tingimusel, et võlausaldaja sellega nõustub. Seetõttu tuleks sissemakse kohustuse üleandmiseks ka osaiühingu juhatuse liikmel anda selleks nõusolek, mis võib olla keeruline juhul, kui osanik ei ole juhatuse liige. Nii võibki tekkida olukord, kus osa on korduvalt võõrandatud, kuid sissemakse nõue esitatakse äriühingu asutajale. Seadusest võiks tuleneda, et sissemakse tasumise kohustus läheb osa omandajale üle.
5. Võiks kaaluda teatud formaalsete nõuete kaotamist ühe osanikuga ühingute puhul.
- a. Näiteks puudub vajadus juhatuse liikme tähtaja järele, kui ainuosanik on ka juhatuse liige.
 - b. Kui teatud tehinguteks on vaja osanike otsust, siis juhul kui tegemist on ühe osanikuga ühinguga, kus osanik on ka juhatuse liige, siis puudub vajadus osanike otsuse järele.
 - c. Ühingu põhikirja põhieesmärk on reguleerida selle osanike vahelisi suhteid. Juhul kui äriühingul on üks osanik, siis praktikas võib jääda põhikirja vajadus arusaamatuks, kui asutaja ei soovi kasutada seadusest kõrvalekalduvaid võimalusi (nt osa pantimise keeld, reservkapitali olemasolu vms). Seetõttu on selliste ühingutel põhikirjad suuresti ümber kirjutatud seadustest tagades kohustuslike komponentide sisaldumise. Juhul kui aga osanike on rohkem, ei pöörata eelnevalt piisavalt tähelepanu põhikirja ülevaatamise vajadusele, kuna seda võetakse kui äriühingu asutamise kohustusliku dokumenti, saamata aru selle eesmärgist. Arvestades, et enamik äriühinguid asutatakse elektroonselt ei ole asutajatel võimalik sellekohaseid selgitusi saada ka notaritelt, et mõista põhikirja olulisust. Seega võiks kaaluda põhikirjale kehtestatud regulatsiooni eristamist olukordades, mil äriühingul on ainult üks osanik nendest juhtudest, mil osanikke on rohkem.
6. Võiks mõelda mõningatele aspektidele, mis praktikas tekitavad mõningaid küsitavusi, nagu näiteks:
- a. Põhikirjast võiks kaotada ühingu asukoha nõude, kuna ühingu täpne asukoht on nähtav registrikaardil.
 - b. Täiendavalt tuleks mõelda ühingute osade pantimise ja arestimise regulatsioonile. Nii näiteks ei ole üheselt selge, mis saab arestitud või panditud osade puhul võlausaldajate nõuetest ühingu lõppemisel ühinemisel või jagunemisel. Kas lisaks ühineva või jaguneva ühingu enda võlausaldajate teavitamise kohustusega kaasneb ka sellistel juhtudel kohtutäituri või pandipidaja teavitamise kohustus? Osaiühingu või aktsiaseltsi ühinemine

füüsilise isiku varaga sätestab 01.01.2015 jõustuva äriseadustiku § 427⁴ lg 5, et kui füüsilise isiku kui ühendatava ühingu osad või aktsiad on panditud, tuleb ühinemise registrisse kandmise avaldusele lisada pandipidaja notariaalselt tõestatud nõusolek ühinemiseks. Muudel juhtudel on selline teavitamise kohustus küsitav.

7. Ühinguõiguse kodifitseerimise raames tuleks üle vaadata ka FIE-de õiguslik regulatsioon. FIE on kõige kõrgemini maksustatud ja kõige suurema vastutusega ettevõtlusvorm. Äriseadustiku § 78 järgi vastutab füüsilisest isikust ettevõtja oma kohustuste eest kogu oma varaga. Samas on kindlasti tegemist ettevõtlusega alustamiseks ja tegelemiseks sobiva vormiga, mille kasutamist tuleks riigi poolt soodustada. Justiitsministeeriumi juures tegutses mitu aastat FIE tegevusvormi analüüsimiseks loodud töögrupp, kelle poolt tehtud analüüs esitati ministeeriumile 2012. aastal. Soovitame arvestada analüüsis tehtud ettepanekuga. Notarite Koja hinnangul tuleks eristada vastutust abikaasade ühisvara, ettevõtlusvara ning isiklik varaga ning samuti vaadata üle FIEde maksunduse regulatsioon.
8. Lisaks eeltoodule võiks kaaluda ärikeelu kohaldamise võimalikust ka pankrotimenetluse väliselt suurte maksuvõlglaste suhtes või nende isikute suhtes, kes on juhatuse liikmeks mitmetes sellistes äriühingutes millel on maksuvõlad.

Notarite Koda toetab igati ühinguõiguse kodifitseerimise ideed ning soovib olla kaasatud ettepanekute väljatöötamisse.

Lugupidamisega

Eve Strang
Notarite Koja tegevdirektor
/allkirjastatud digitaalselt/

Eve Pötter
617 7900